

Име

Държавно лесничество "Крумовград", административна принадлежност РУГ Кърджали. Лесоустройствен проект 1998 година, ревизионен период 1985-1997.

Местонахождение

ДЛ "Крумовград" носи името си от град Крумовград, където е седалището на неговото административно управление. Намира се в южната средна част на Хасковска област. На север лесничеството граничи с ДЛ "Кърджали", ДЛ "Хасково" и ДЛ "Харманли", на изток - с ДЛ "Ивайловград", на запад - с ДЛ "Момчилград" и ДЛ "Кирково" и на юг - с държавната граница с Република Гърция.

Територията на ДЛ "Крумовград" в административно-териториално отношение е в границите на община Крумовград и обхваща горите в землищата на 76 селища, от които един град - Крумовград и 75 села и махали. Освен тези селища, като съставни към тях има и много махали, колибарски махали и многобройни единични къщи.

Географско положение

ДЛ "Крумовград" се намира в централната част на Източните Родопи. Обхваща по-голямата част от водосбора на река Крумовица и е разположено на юг от река Арда до Българо-Гръцката граница.

Фигурата на лесничеството представлява неправилен многоъгълник, наподобяващ формата на котва, с най-дълги диагонали в посока СЗ-ЮИ и СИ-ЮЗ с дължина 43,5 км, въздушна права линия.

Релеф

Релефът на територията на лесничеството е типично нископланински и силно пресечен. С особено големи наклони са южните части на лесничеството, много стръмни са също склоновете в горното течение на Бяла река. В централната част на лесничеството, в района на селата Тополка, Голямо Каменяне, Чал и Падало, релефът се характеризира със заоблени и разлати била.

На територията на лесничеството се редуват както залесени, така и оголени, средно високи или хълмисти ридове, много често подложени на силна ерозия и денудация. Най-характерно изразен е ридът "Мъгленик", който започва от прохода "Маказа" (извън района на лесничеството) и в източна посока е граница между България и Гърция.

Най-високата надморска височина в района на лесничеството е връх "Коджа Еле" – 1266,8 м, а най-ниската - 145 м е там, където река Арда излиза от района на лесничеството. Превишението между най-ниската и най-високата точка е 1121,8 м и това създава условия за сравнително голямо разнообразие в горскорастителното райониране на лесничеството. Средната надморска височина на дървопроизводителната площ е 485 метра. Преобладават терените с надморска височина от 301 до 600 метра - 67.6%.

Таблица № 1

за разпределението на дървопроизводителната площ според наклона на терена

Степен на наклона	Площ в хектари	%
равно (0-4)	15,3	-
полегато (5-10)	312,8	0,9
наклонено (11-20)	8849,3	26,0
стръмно (21-30)	21988,4	64,7
мн.стръмно (над 31)	2866,8	8,4
Общо:	34032,6	100,0

Хидроложки условия

Релефът на територията на ДЛ "Крумовград" се обуславя от добре развита, гъста хидрографска мрежа. В северната част на лесничеството протича река Арда - една от големите реки на България. На тази река, в северозападната част на лесничеството, е изграден язовир "Студен кладенец" - най-голямото хидротехническо съоръжение за района.

През района на лесничеството преминава и друга голяма река - Крумовица. Горното й течение са два основни ръкава - река Кесебир и река Бургас река (Сютлю дере). Река

Кесебир извира от местността "Маказа", навлиза в района на ДЛ "Крумовград" при село Бук (югозападната част на лесничейството) и тече на североизток. Бургас река тече в южната, централната част на лесничейството, като в горното си течение представлява три основни притока - река Егрешка, река Авренска и река Бостан дере, всички извиращи от рида "Мъгленик".

Най-голям ляв приток на река Крумовица е река Елбасан. Водният отток на р. Крумовица е непрекъснат през цялата година, с ясно изразено пролетно и есенно пълноводие и лятно и зимно маловодие. Повечето от притоците на реката през лятото пресъхват напълно.

В югоизточната част на лесничейството е водосборният басейн на горното течение на река Бяла река, която води своето начало от района на село Черничево, тече на североизток-изток, като приема водите на няколко по-големи притока - Хамбар дере, Чукарска река, Юруклерска река. Като десен приток на Юруклерска река е "Крезлишки дол", който служи за граница с ДЛ "Ивайловград".

През североизточната част на лесничейството протича Кулиджишка река, която тече право на север и при село Бряговец се влива в р. Арда.

Леглата на река Бяла, река Кулиджишка и притоците им са каменливи, през летния сезон дебитът им силно намалява, при сушави години напълно пресъхват, но нямат пороен характер, защото районът, през който протичат е добре облесен.

Геоложки строеж

В геолого-петрографско отношение районът на лесничейството се отличава със значително разнообразие. Срещат се както масивни скали, така и скали със седиментен и метаморфен произход. Образувани са в една обширна геосинклинала, в която са се проявили интензивни тектонски движения, регионален метаморфизъм и други.

ДЛ "Крумовград" попада в Родопската област, която има два структурни етажа - предкамбрийски и палеозойски. Метаморфните и седиментните скали са образувани през предкамбрия. Масивните скали са се образували през палеозоя.

Скалите, които изграждат района на лесничейството са твърде разнообразни и многобройни. Преобладаващо място заемат слюдените шисти, следват мергелите, андезит, шисти (глинести и пясъчни), гранито-гнайс, гнайси, варовици и по-ограничено : гранодиорит, мраморизирани варовици, чакъл и пясъчник.

Климатични условия

Според класификацията на Събев и Станев - "Климатични райони на България и техният климат", 1959 година, районът на ДЛ "Крумовград" е към Континентално-средиземноморската климатична област, Южнобългарската климатична подобласт. По-голямата част от площта на лесничейството попада в Източнородопския нископланински климатичен район, а останалата (главно централна част на лесничейството) с по-малка надморска височина (около град Крумовград и на север до река Арда) попада в Климатичния район на Източнородопските речни долини.

Съществуват различия (макар и не твърде големи) в температурния режим на отделните райони. Така в ниските райони средногодишната температура е 12,8°C, докато във високите тя е 10,8°C, или има разлика от 2,0°C.

Съществени са различията в продължителността на периода с устойчиво задържане на температурата на въздуха над 10°C, която е определяща за периода на пълна вегетация и над 5°C - за период на частична вегетация. За Климатичния район на Източнородопските речни долини този период е съответно 217 и 285 дни, т.е. около 7 и над 9 месеца. За Източнородопския нископланински климатичен район дните са съответно 194 и 263, т.е. под 6 и 9 месеца.

Годишната сума на валежите се движи от 595 л/м² (за ниските части) до 975 л/м² (за високите части на лесничейството). Най-голямо количество валежи падат през месец декември, а най-малко - през месец септември, а за климатичния район на Източнородопските речни долини и през месец август. Данните за сезонното разпределение на валежите показват, че климатът има средиземноморски характер, със зимен максимум и лятно-есенен минимум на валежите.

Средната дата на първата снежна покривка за Климатичния район на източнородопските речни долини е 20 декември, а за Източнородопския нископланински климатичен район е 13 декември. Средната дата на изчезване на

снежната покривка за двата района е съответно 13 март и 16 март, средната продължителност на снежната покривка е 87 и 90 дни. Средната височина на снежната покривка варира от 6 до 20 см, с максимум през месец януари, когато максималната височина на снежната покривка достига 60 сантиметра.

Данни за температурата на въздуха и за количеството на валежите са представени съответно в *Таблица № 2* и *Таблица № 3*.

Таблица № 2
за температурата на въздуха

Климатичен район с надморска височина в метри	Средна годишна температура	Средна годишна абсолютна минимална	Средна годишна абсолютна максимална
Климатичен район на Източнородопските речни долини (100-400 м н.в.)	12,8	-26,4	42,6
Източнородопски нископланински климатичен район (400-1000 м н.в.)	10,8	-25,3	39,1

Таблица № 3
за количеството на валежите

Климатичен район с надморска височина в метри	Сума валежи годишно в мм	Месец с максимална валежна сума	Месец с минимална валежна сума
Климатичен район на Източнородопските речни долини (100-400 м н.в.)	595-775	XII	IX, VIII
Източнородопски нископланински климатичен район (400-1000 м н.в.)	725-975	XII	IX

Почви

Разпределението на дървопроизводителната площ на лесничеството по генетични типове и подтипове горски почви в хектари и проценти е следното:

Таблица № 4
за разпределението на дървопроизводителната площ по почвени типове

Типове горски почви	Площ в ха	%
алувиална	0,8	-
алувиално-делувиална	8,0	-
канелена горска излужена	32054,8	94,2
кафява горска тъмна	532,3	1,6
кафява горска преходна	887,0	2,6
кафява горска светла	48,7	0,1
хумусно-карбонатна	501,0	1,5
Всичко:	34032,6	100,0

Върху значителна площ от територията на ДЛ "Крумовград" продължава да действа активна ерозия, главно площна. Ерозията съществува върху 11826,4 ха или 28,7% от общата площ на горите с държавно значение - предмет на устройство.

Растителност

Съгласно възприетото горскорастително райониране на Република България (Захариев и др., 1979), районът на ДЛ "Крумовград" е в Южната крайгранична горскорастителна област (Ю), подобласт Ардинска (А). В зависимост от надморската височина (145-1267 метра) територията на лесничеството попада в следните пояси и подпояси:

Ю-I - Долен равнинно-хълмист и хълмисто-предпланински пояс на дъбовите гори (0-800 м.н.в)

Ю-I-1 - Подпояс на крайречните и лонгозни гори (0-800 м.н.в)

Ю-I-2 – Подпояс на равнинно-хълмистите дъбови гори (0-600 м.н.в)

Ю-I-3 – Подпояс на хълмисто-предпланинските смесени широколистни гори (600-800 м.н.в)**Ю-II - Среден планински пояс на горите от бук и иглолистни (800-2200 м.н.в)****Ю-II-1 - Подпояс на нископланинските гори от горун, бук и ела (800-1500 м.н.в)**

Рязка граница между двата пояса и отделните подпояси не може да се постави. В зависимост от изложението, релефа, количеството влага и други фактори, подпоясите се преливат един в друг.

Растителността в района на лесничейството е разнообразна. Ниските места на района са обрасли предимно с дъбови формации от благун, цер, космат и зимен дъб, най-често смесени с преобладание на благун. В състава на тези формации участват, понякога с висок процент: келяв габър, мъждрян, клен, мекиш, сребролистна липа, габър, воден габър и други. По южните и изпъкнали склонове се срещат най-често келяв габър, мъждрян и други, като голяма част заемат и културите от черен и бял бор, създадени предимно на мястото на реконструирани издънкови насаждения.

По поречието на реките се срещат тополи и елша. По високите части на Долния равнинно-хълмист и хълмисто-предпланински пояс на дъбовите гори са заети от дъбови формации с преобладание на зимния дъб. В състава на тези формации се срещат още дива череша, бук (поякога до 2-3 десети), ясен, явор, липа, брекиня, скоруша и други. В резултат на извършени залесявания се срещат бял и черен бор, дуглазка, смърч, атласки кедър, бреза.

Най-високите части на лесничейството - над 800-900 м н.в., са заети предимно от формации от източен бук, семенни и издънкови, чисти или смесени със зимен дъб, в състава на които участват още дива череша, брекиня, явор, габър, трепетлика и други. В целия район на лесничейството единично се срещат още: кестен, клен, акация, дива круша, веймутов бор и други.

От храстите най-разпространени са: драка, хвойна, дрян, къпина, леска, глог, шипка, бъз и други.

Тревната растителност е представена в цялото си многообразие - главно житни, млечки, както и бял риган, дива чубрица и други. На много места в по-високите части на лесничейството тя избуява и заглушава създадените култури, или затруднява възобновяването на насажденията.

Таблица № 5**Разпределение на площта по дървесни видове**

Дървесни видове	Сегашен състав		Бъдещ състав	
	Залесена площ в ха	в %	Залесена площ в ха	в %
Бял бор	6090,6	18,4	1087,8	3,3
Смърч	9,2	-	0,2	-
Черен бор	4562,2	13,7	9275,5	27,9
Дуглазка ела	80,6	0,2	156,4	0,5
Веймутов бор	9,5	-	6,3	-
Атласки кедър	12,6	-	1849,8	5,6
Бук	3469,8	10,5	3087,0	9,3
Зимен дъб	8604,2	25,9	8318,8	25,1
Благун	5820,8	17,6	5056,4	15,2
Цер	70,6	0,2	50,4	0,2
Габър	79,2	0,2	67,6	0,2
Бряст	-	-	0,8	-
Ясен	2,7	-	6,5	-
Трепетлика	15,7	-	11,5	-
Явор	20,2	0,1	105,8	0,3
Бреза	56,0	0,2	1,5	-
Мъждрян	227,8	0,7	73,7	0,2
Орех	1,8	-	1,8	-
Акация	121,5	0,4	115,4	0,3
Космат дъб	529,6	1,6	267,1	0,8
Келяв габър	3286,7	9,9	1659,9	5,0
Брекиня	6,8	-	124,7	0,4
Елша	3,3	-	1,7	-
Кестен	17,5	0,1	31,6	0,1
Клен	11,0	-	43,6	0,1
Круша	6,0	-	4,4	-
Дребнолистна липа	0,4	-	2,7	-

Едрolistна липа	2,0	-	5,7	-
Сребролистна липа	2,2	-	1056,9	3,3
Махалебка	-	-	0,4	-
Скоруша	-	-	29,4	0,1
Череша	11,9	0,1	563,0	1,7
Чинар	-	-	1,4	-
Шестил	0,8	-	79,8	0,3
Планински ясен	0,9	-	1,6	-
тп I-214	0,8	-	0,8	-
Киселица	-	-	0,6	-
Маклен	54,2	0,2	40,6	0,1
ВСИЧКО	33189,1	100,0	33189,1	100,0

Характеристика на горския фонд

Площта на горския фонд на територията на ДЛ "Крумовград" е 47216,6 ха, цялата гори с държавно значение. От тази площ 41187,1 ха са предмет на този лесоустройствен проект и 6029,5 ха са горски пасища.

От площта на горския фонд 1305,4 ха (1205,3 ха предмет на устройство и 100,1 ха горски пасища) подлежат на възстановяване на бившите им собственици, съгласно чл. 10 от ЗСПЗЗ.

Площта на чуждите земи сред горския фонд, които се отчитат с отчета на земята е 40,0 ха, сред горите, предмет на устройство и 4,3 ха сред горските пасища.

Таблица № 6

Разпределение на общата площ по вид на земите

Вид на земите	Площ в ха	%
Залесена площ	33189,1	80,6
Незалесена дървопроизводителна площ	843,5	2,1
Недървопроизводителна площ	7154,5	17,3
Горски пасища	6029,5	-
ОБЩО:	47216,6	100,0

Таблица № 7

Разпределение на общата/залесената площ по вид на горите

Вид на горите	Площ в ха	%
Иглолистни	13838,7 / 12295,0	
Широколистни високоствъблени	3759,5 / 3378,8	
За реконструкция	21366,0 / 9695,5	
Издънкове за прерастване	-	-
Издънкове за превръщане	8163,8 / 7735,1	
Нискоствъблени	88,6 / 84,7	
ВСИЧКО:	47216,6 / 33189,1	100,0

От площта, предмет на устройство, 37729,7 ха (91,6%) са гори с дървопроизводителни и средообразуващи функции и 3457,4 ха (8,4%) са гори ЗРЗТ. Разпределението на горите и голите горски площи по групи гори и функции е дадено в Таблица № 8.

Таблица № 8

Разпределение на общата площ по групи гори и функции

Групи гори	Иглолистни		Широколистни		Всичко	
	обща площ	залесена	обща площ	залесена	обща площ	залесена
ДС Функции	13396,8	11951,9	24332,9	19284,7	37729,7	31236,6
Защитни	266,7	174,5	1968,7	833,3	2235,4	1007,8
Рекреационни	83,3	76,7	48,4	46,6	131,7	123,3
Защитени	20,4	20,4	684,5	415,6	704,9	436,0
Други	71,5	71,5	313,9	313,9	385,4	385,4
Общо ЗРЗТ	441,9	343,1	3015,5	1609,4	3457,4	1952,5
Общо ДСФ+ЗРЗТ	13838,7	12295,0	27348,4	20894,1	41187,1	33189,1
Горски пасища	-	-	6029,5	-	6029,5	-

ОБЩО	13838,7	12295,0	33377,9	20894,1	47216,6	33189,1
-------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------

В лесоустройственият проект от 1985 година е предвидено общо ползване в размер на 485550 куб.м за 13-годишен ревизионен период (средно годишно 37350 куб.м), от което 26505 куб.м годишно от главни сечи и 10845 куб.м годишно от отгледни сечи и санитарни сечи. Отсечени са общо 369600 куб.м (средно годишно 28430 куб.м) или 76,1% от предвиденото. Изпълнението от главни сечи е 284805 куб.м (ср. год. 21910 куб.м) или 82,7%, а от отгледни и санитарни сечи 84795 куб.м (ср. год. 6520 куб.м) или 60,1% от предвиденото. Настоящото лесоустройство предвижда общ добив от 444500 куб.м с клони или средно годишно 44450 куб.м – 10310 куб.м добив от главни сечи и 34140 куб.м от отгледни и санитарни сечи.

Санитарно състояние на гората

Общото здравословно състояние на гората в ДЛ “Крумовград” е добро. През различните години на ревизионния период са се появявали и развивали различни насекомни вредители: борова процесия, летораспозавивачка, обикновена борова листна оса, боров хоботник, гъботворка. От най-голямо значение за района на лесничеството е боровата процесия (*Thaumatoroea pyticampa*), която е разпространена почти повсеместно и в някои басейни (главно в ГСУ “Токачка”) има доста засегнати култури. Повреди са установени върху общо 901,0 ха, от които 712,0 ха са силно засегнати и 189,0 ха са слабо засегнати.

През последната година на ревизионния период се установи градация в развитието на обикновената борова листна оса (силно засегнати са 123,0 ха) и гъботворката (има слабо нападение върху 131,0 ха).

Тревожно е положението с все по-увеличаващото се обхващане на горите от гъбното заболяване трахеомикоза. В някои насаждения повредите от това заболяване са доста сериозни.

В буквите гори на лесничеството (семенни и издънкови формации от източен бук), главно в тези с по-голяма възраст, бе установено гниене, което в някои насаждения е обхванало голяма част от дърветата.

През ревизионния период са се образували единично снеголоми, неголеми по площ, като повредената дървесина е своевременно усвоявана, с цел предотвратяване опасността от поява на насекомни и гъбни вредители.

Общо от различните повреди са засегнати 4869,7 ха (14,7%) от залесената площ, като преобладават повредите от трахеомикоза - 1881,9 ха (5,7%) и гниене - 1121,8 ха (3,4%). От дървесните видове най-силно са засегнати зимният дъб, букът и благунът. Най-силно са засегнати чистите зимендъбови насаждения.

Най-много са извършените нарушения от незаконна сеч - общо 1130 броя, средногодишно по 87. Нарушенията от незаконна паша са 670 броя общо. Като се има предвид голямата площ на лесничеството броят на нарушенията от различен характер не е голям.

През ревизионния период в горския фонд на лесничеството са възникнали 34 пожара, при които са опожарени 82,6 ха. Най-големи са щетите от пожара през 1990 година, при който са опожарени 76,0 ха.

Странични ползвания

Таблица № 9

За страничните ползвания

Странични ползвания	Мярка	Предвидено по ЛУП (1985-1997) средногодишно	Реализирано средногодишно	Предвидено по ЛУП (1998-2007) средногодишно
Паша - площ	хектари	30244	32504	30873,5
Едър добитък	брой	17319	4396	18714
Дребен добитък	брой	17576	10958	123494
Сено	тона	500	-	
Листников фураж	пр.куб.м	-	6000	5000
Горски плодове	тона	1	-	
Билки	тона	1	-	
Гъби	тона	1	-	

Видове от “Червена книга на НР България” и защитени от закона

В района на ДЛ “Крумовград” се срещат немалък брой редки и застрашени от изчезване растителни и животински видове, някои от които са включени в “Червена книга на НР България”. Такива са:

Редки растителни видове:

Кръглолистна вълча ябълка (*Aristolochia rotunda*)
Веленовскиев дебелец (*Sempervivum velenovskyi*)
Смолестолистен бунимум (*Bunium ferulaceum*)
Българско еньовче (*Calium bulgaricum*)
Балкански ранилист (*Stachys balcanica*)
Лудо биле (*Atropa belladonna*)
Одрински лопен (*Verbascum adrianopolitanum*)
Родопски силивряк (*Haberlea rhodopeusis*)

Застрашени растителни видове:

Седефче (*Ruta graveoleus*)
Критски лопох (*Trachystemon creticum*) - среща се в района на Хамбар дере
Нежен лопен (*Verbascum humile*)
Юрушки лопен (*Verbascum Juruk*) - среща се в района около село Горни Юруци
Гризебахово великденче (*Veronica grisebachii*)

Застрашени животински видове:

Черен щъркел (*Ciconia nigra*)
Белоопашат мишелов (*Buteo rufinus*)
Малък орел (*Hieraetus penatus*)
Кръстат орел (*Aquila heliaca*)
Египетски лешояд (*Neophron percipiter*)

В северната част на лесничеството, по поречието на река Арда се срещат още: от растителните видове Венерин косъм, Родопска горска майка, Румелийски трахелиум, Черноморска ведрица, Жлезист гръмотрън, Съсънка и от животинските видове Черен бързолет, Алпийски бързолет, Царски орел, Белоглав лешояд, Жалобен синигер, Скална зидарка, Дългоух прилеп, Полунощен прилеп, Пещерен дългокрил прилеп.

Лов и риболов

Таблица № 10

Фауна – видов състав:

Клас	Разред	Видове
Бозайници	Чифтокопитни	сърна, муфлон, дива свиня
	Зайцеподобни	заек
	Гризачи	катерица, обикновено горска мишка, полска мишка, сив плъх, воден плъх
	Насекомоядни	таралеж, къртица
	Прилепи	остроух нощник, дългопръст нощник
	Хищници	чакал, лисица, дива котка, язовец, белка, видра
Птици	Кокошеви	фазан, яребица, пъдпъдък
	Гълъбови	гривяк, гургулица, гугутка
	Пеликанови	къдроглав пеликан, голям и малък корморан
	Щъркелови	лопатар
	Гъскови	зеленоглавка, зимно и лятно бърне; мигранти – голяма и малка белочела гъска, червеногуша гъска, сива гъска, ням лебед, червен ангъч, сива патица, потапница
	Дъждосвирцови	малка рибарка
	Дневни грабливи	обикновен мишелов, голям и малък ястреб, белошипа и черношипа ветрушка, орел рибар, малък креслив орел
	Нощни грабливи	горска улулица, забулена сова, кукумявка
Влечуги	Костенурки	шипобедрена и шипоопашата костенурка
	Люспести	зелен гуцер, жълтокоремник, слепок, пепелянка, обикновена водна змия, пъстър смок, смок мишкар, стрелец, вдлъбнаточел смок, безкрак гуцер

Рибни	Есетрови	моруна, есетра, чига, виза, пъструга
	Селдови	дунавска скумрия (карагъоз), малка дунавска скумрия (харип, блеч), дунавска пъстърва
	Щукови	обикновена щука
	Шаранови	див шаран, шаран, каракуда, толстолоб, платика, червеноперка, бабушка, распер, уклея, бяла мряна, морунаш, сом, гулеш, щипок
	Трескови	михалца
	Костурови	бяла риба, бибан, обикновен костур, попчета, слънчева риба

Защитени територии

На територията на ДЛ "Крумовград" има обявени следните защитени природни обекти:

Резерват "Вълчи дол", обявен със заповед N 877/25.11.1980 на КОПС, с обща площ 678,1 ха, от която залесена 425,3 ха и незалесена 252,8 ха. Местообитание на белоглави лешояди. Резерватът е с международна известност и е обект на наблюдение от различни орнитологични организации. Намира се в землищата на селата Студен Кладенец и Стари Чал.

Природна забележителност "Джелово", обявена със заповед N 1799/30.06.1972 на МГОПС, с площ 4,9 ха – залесена. Естествено находище на турска леска, в землищата на селата Пелин и Перуника.

Природна забележителност "Вечнозелен тракийски дъб", обявена със заповед N 2606/14.12.1960 на КГГП, с площ 0,5 ха – залесена. Единственото дърво у нас от този вид, в землището на село Сърнак.

Природна забележителност "Находище на градински чай", обявена със заповед N 542/23.05.1984 на КОПС, с площ 20,0 ха, от която залесена 5,0 ха и незалесена 15,0 ха. В местностите "Дайма" и "Кеседере", в землищата на селата Сърнак и Кандилка.

Природна забележителност "Шестте пещери", обявена със заповед N 282/04.05.1979 на КОПС, с площ 0,5 ха – незалесена. Система от пещери, в които според легендата е живял поп Мартин, бунтовник, гонен от властта. Намират се в землището на село Орешари.

Природна забележителност "Мандрата", обявена със заповед N 3796/11.10.1965 на МГГП, с площ 0,3 ха – незалесена. Водопад на река Ташборун дере, с височина на пада 3 метра, в землището на село Чал.

Природна забележителност "Водопада", обявена със заповед N 3796/11.10.1965 на МГГП, с площ 0,2 ха – незалесена. Водопад на река Дюшун дере, с височина на пада 25 метра, в землището на село Красино.

Природна забележителност "Буреще", обявена със заповед N 3796/11.10.1965 на МГГП, с площ 0,3 ха – незалесена. Водопад на река Дюшун дере, с височина на пада 10 метра, в землището на село Сбор.

Природна забележителност "Душан", обявена със заповед N 3796/11.10.1965 на МГГП, с площ 0,1 ха – незалесена. Водопад на река Дюшун дере, с височина на пада 20 метра, в землището на село Красино.